

Vodnik in Kopitar.

Odlomek iz naše slovsvene zgodovine.

Spisal dr. Fr. Vidic.

Naše znanje o marsikaterih zgodovinskih stvareh je pravzaprav jako šibko. O mnogih stvareh se je razvila tradicija, katero smo smatrali za suho zlato; v šoli so nam pripovedovali to učitelji s takim prepričanjem, kakor bi bili sami priča za to, in mi smo verovali ter si domišljevali, da vemo do pičice natančno, kako je bilo nekdanj to in ono. Če pa se je kdo osmelil ter sam pogledal v vire — no potem ni našel mnogokrat niti sledu o tem, kar je smatral za sveto, neovržno resnico, ali pa se mu je pokazalo z vsem drugim licem. Kako dolgo smo n. pr. trdno verovali ter bili do duše uverjeni, da so bili stari Slovani prave ovčice, da so se bali orožja kakor hudič križa. Šele v novejšem času so se podrle te bajke, in se je iz sporočil starih zgodovinarjev dokazalo, da so znali tudi Slovani prelivati kri, kadar je bilo treba.

Tudi v literarni zgodovini se nam je tuptatam sporočila kaka neresnica ali nenatančnost, katero pa verujemo, ker se ne potrudimo, da bi se sami prepričali o stvari. Tako je pokojni Navratil v odstavku »Kopitar pa Vodnik« v Kopitarjevi spomenici na kratko označil razmerje med Vodnikom in Kopitarjem ter napisal na koncu odstavka: »Pa bodisi kakorkoli, potolaženi smo; kajti uverili smo se na preveliko radost, da sta se ločila naša tako imenitna rojaka, ko je odhajal Kopitar na Dunaj, kakor prava prijatelja ter si ostala prijatelja do smrti.«

Ta trditev ni resnična, zakaj razmerje med Vodnikom in Kopitarjem, ki se najbolje razvidi iz korespondence, je ostalo tudi po odhodu Kopitarjevem napeto, in pravega prijateljstva ni bilo več med njima.

Po Linhartovi smrti se je čutil Zois osamljenega, zato se je tem bolj potrudil, da je dobil Vodnika v svojo bližino. Ko se je tudi Pengel vsled svojega hudega pijančevanja zameril Zoisu, je stopil Vodnik na njegovo mesto in postal Zoisov »Hauslavist« (1798). Že naslednjega leta 1799. je prišel tudi Kopitar v Zoisovo hišo za domačega učitelja njegovemu nečaku ter ostal tam, ko je bi njegov učenec dovršil nauke, »beim ebenso geliebten als liebenswürdigen

Sigmund Zois im Haus als Secretär, Bibliothekar und Mineralien-cabinets-Aufseher« osem let.

Za Zoisovim omizjem sta se seznanila Vodnik in Kopitar. Bila sta si dobra prijatelja, samo zbadala sta se rada, saj sta imela oba dovolj humorja za to, in Zoisu je bilo tako pričkanje gotovo samo v zabavo. Kopitar piše v odlomku avtobiografije iz leta 1808. Dobrovskemu: »Da kam er (Kop.) nun mit Vodnik an eine Tafel und K**s Platteiten und pedantische Kurzsichtigkeit ärgerten ihn und gaben seiner grammatischen Logik reichliche Übung, aber doch waren sie gute Freunde, wie wohl ewige Oponenten.«¹⁾ To prijateljstvo pa je trajalo samo tako dolgo, dokler ni Kopitar povedal svojega namena, da hoče spisati slovnico slovenskega jezika. To je speklo ubogega Vodnika, zakaj sam je nameraval spisati tako knjigo. Zois mu je to takorekoč naročil, ko je bil še na Koprivniku, in zato se je smatral Vodnik edino poklicanega za tako delo. A ker je imel vedno polne roke drugega dela in ker je vsled svoje dobrodušnosti in komodnosti le počasi delal, je morala slovnica še čakati. Zato ga je Kopitarjeva vest prav nemilo zadela, in težko mu je bilo, da bi ga Kopitar prehitel. Odslej pa je tudi izginila zaupnost med njima, in začele so se intrige.

Ko sta bili leta 1806. mlada grofica Bellegarde, šestnajstletna hčerka grofa Belegardeja, ki je bil premeščen v Kotor, in njena guvernanta pri Zoisu na posetu, sta tožili, da znajo v Ljubljani najboljše kuharice samo slovenski, in zato sta prosili Zoisa, naj jima preskrbi dobrega učitelja. Zois jima je poslal Kopitarja. To je bila zanj težka naloga, a Kopitar se je z vnemo poprijel dela. Predelal je slovensko slovnico »en detail« ter napisal za svojo »lepo učenko« v francoskem jeziku par pol slovenske slovnice. Sam priznava, da se je vedno bolj »zaljubil« v svoj jezik, in zato je sklenil izdati slovnico v knjigi. Kopitar pripoveduje to Dobrovskemu v svoji že omenjeni avtobiografiji iz leta 1808., torej skoro neposredno po dogodku, tako zanimivo, da se mi zdi umestno, podati besede Kopitarja samega, zlasti ker pride Jagićeva knjiga, katero je izdala ruska akademija, le malokomu v roke.

Kopitar piše med drugim: »K** sagte zu Vodnik: ich könnte nun leicht eine Grammatik machen. V** hortabatur, denn Japel lebte noch, und gegen 2 traute sich V. nicht, oder glaubte er, K** sey so veränderlich in Vorsätzen wie er: genug K. machte die Gram-

¹⁾ V. Jagić: Источники для истор. слав. филологин. II. str. 310.

matik, und gab sie dem V** zum freundschaftlichen Durchsehen eine Woche lang; es war Vakanz. Jappel starb indessen; da mochte dem V** der Gedanke aufgestiegen seyn, die Möglichkeit des Monopols zu glauben: (man vergesse nicht, dass V** des P. Marcus Schüler ist, auch dem moralischen Charakter nach . . .); er machte den Plan K***'s Arbeit scheitern zu machen, und ihn indessen einzuschläfern, bis auch er, V**, was zusammengeschrieben hätte, (welches ihm leicht war, denn er konnte sich K***'s Arbeit nur extrahiren und inventis addere pauca). Er sagte daher dem K***: du hast keine Syntax gemacht, die werde ich dir machen. Meinetwegen, antwortete K***, wiewohl ich glaube, dass dieselbe von der Grammatik getrennt werden kann, und die Elementen- und Paradigmenlehre vorerst das Wichtigste sey. V** ging nun seinen gewöhnlichen Vakanzreisen von Schloss zu Schloss nach (ein Rest seines Mendikantenlebens), traf in Unterkrain auf einen Theilnehmer des Annalen-Instituts von Wien, und gab ihm, mit vorzüglichem Bedacht auf seine Syntax, ohne K*** Vorwissen, die, seine Grammatik betreffende, Notiz an, womit K*** mit Recht sehr unzufrieden war (v. Österr. Annal. 1807. Novemb. Intellig.-Blatt). — Als im November Vodnik wieder nach Laibach kam, sprach ihn K*** höflichkeitshalber um die Syntax an. Der kommode Mann Vodnik hatte eigentlich noch nichts Druckfertiges, doch glaubte er dem K*** schon mit hohnlächelndem Triumph antworten zu können: Est quaestio quisnam cuiusnam Beiträge dabit (so spricht V** lateinisch). K*** war überrascht: als einen charakterlosen imbecille hatte er V**n gekannt, aber nicht als Intriganten: es schmerzte ihn unendlich, unter solchen Auspicien in die literarische Welt einzutreten: er hatte erhabene Begriffe von dem Berufe der Schriftsteller, nun sollte er wie ein Hund mit seinem Bekannten und soisasant guten Freunde Vodnik sich herumbalgen, die Idee erfüllte ihn mit Abscheu. — (Meister! warst du nie in diesem Falle?) —

K*** ging zum Buchhändler Korn, und sprach: Wollen Sie eine krainische Grammatik verlegen? — »Nicht nur das, sondern dem Autor ein schönes Honorar geben«. — Ohne Honorar, da haben Sie eine, und machen Sie, dass sie bald gedruckt werde. — Korn bestellt gleich Papier, er traute K**n zu, dass er was rechtes zu machen im Stande sey; denn er kannte ihn. Was thut aber Vodnik? — der Kauz schleicht zu Korn, und — insinuirt ungefragt, und ungebeten, K***'s Grammatik sey mangelhaft, kurzum nichts nutz. — Korn, ein Deutscher, und unfachkundig, fragt bei Baron Zois an, dessen Klienten V** und K*** sind. Vodnik retirirt so gut er kann ins Finstere,

giebt seine Hintertreibung der K***schen Grammatik auf; schreibt aber an den Meister in Prag vorerst weite Insinuationen, um wenigst in opinione doctorum — (der Kurzsichtige!) sich zu behaupten. Cetera nosti.«¹⁾

Tako je sodil in pisal Kopitar o Vodniku v prvi jezi razžaljenega avtorja. Vidi se, da je izlil ves žolč na ubogega Vodnika, samo da ga pokaže v tem bolj črni luči. Da mu je tako trpke besede o sicer dobrodušnem Vodniku narekoval samo vpliv prve jeze, se vidi iz tega, da je v svoji avtobiografiji iz l. 1839., ko je zopet poročal o tem sporu, pisal mnogo mileje in delal Vodniku celo koncesije. Dočim odsevata iz prvega poročila strast in srd, veje iz drugega humor: V šali, pravi, da je dražil Kop. Vodnika, češ, ako bode še dalje odlašal, ga Kopitar še prehitil. Vodnik pa se je dobrovoljno smehljajal rokopisu, obsegajočemu 5—6 francoskih pol, in je v svojo nesrečo zbadal Kopitarja s tem, da ga je vsak dan popraševal, ako je njegov »Meisterwerk« že v tiskarni. Prvikrat da mu je Kopitar samo dejal: Ne dražite me; na drugo in tretje zbadanje pa je odgovoril s tem, da se je domenil s Kornom glede tiska. Kopitar pristavlja: »Vodnik hatte dem Verleger gesagt, Kopitar's Grammatik sei nicht vollständig und hatte darin mehr Recht als er vielleicht selbst wusste.«²⁾

Prvi si je Vodnik dopisoval z Dobrovskim in dajal je Kopitarju čitati njegova pisma. Deloma iz ljubosumnosti, deloma zato, ker mu Vodnik najbrže ni več dajal čitati pisem Dobrovskega, odkar sta se bila sprla, se je odločil Kopitar sam in pisal še iz Ljubljane Dobrovskemu dolgo pismo. Umevno je, da Kopitar v njem nima dobre besede za Vodnika. Dne 30. marca 1808. l. je pisal: »Ich freute mich sehr darauf, mich Ew. H. W. mit einem Stücke gethaner Arbeit aufzuführen und nahm unsere einfache Grammatik vor, die P. Marcus so elendig verhunzt hatte. Vodnik's Unbescheidenheit (ne asperius dicam) hat dem Fortgange meiner Arbeit Verdruss und Versäumnis verursacht, seine Cabalen zwangen mich auch, früher und in einer minder edlen Rolle vor Ew. H. W. zu erscheinen.«³⁾

Kopitar je torej čutil, da ni lepo in plemenito, črniti Vodnika pri Dobrovskem, a pomagati si ni mogel, in pisal je dalje, da Vodnik ni izučen gramatik, da ne zna nemški niti koncipirati, ter je naposled vzkliknil: »Weiß Gott, ich bin ein versöhnlicher Mensch und habe

¹⁾ Jagić l. c. II. str. 312.

²⁾ Miklosich: Kopitars kleinere Schriften str. 10.

³⁾ Jagić l. c. I. str. 1.

alles gethan, um mit Vodnik vereint für unsere Sprache zu arbeiten: aber seine Einseitigkeit und Inkonsequenz sind ohne Ende und sein stiller (ich will sagen heimtückischer, selbstsüchtiger etc., der jedoch nicht den Muth hat, laut aufzutreten) Ehrgeiz und Monopolsucht empörend«. ¹⁾

Namen Kopitarjev je bil, izpodriniti Vodnika ter prepričati Dobrovskega, da Vodnik ni mnogo vreden, ter da bi storil boljše, ako vzame njega za korespondenta. In ta namen je na koncu tudi sam povedal, češ: »Im Bewusstsein meiner reinen Absichten und in der Überzeugung, dass ich zu dem würdigsten und wärmsten Freunde der Slavität rede, wage ich es sogar mich selbst als einen fleißigeren Correspondenten pro slavicus, quam est Vodnicus, Ew. H. W. hiemit vorzuschlagen. Vodnik hat mich bisher ihre gütigen Zuschriften lesen lassen, und ich würde im umgekehrten Falle das nämliche thun: der ganze Unterschied wäre nur, dass Ew. H. W. dann schnellere und treuere et unbefangene Rapporte zugebote stünden«. ²⁾

Še ostreje je pisal v svoji »Slavins Rückbotschaft aus Krain«, ki je bila priloga njegovemu pismu in nekak odgovor na Dobrovskega »Slavins Botschaft aus Böhmen«. Poln hvale za Zoisa, katerega imenuje po pravici središče kulture na Kranjskem, pripoveduje, da ja izdal slovnico, in dostavlja: »Darüber haben sich freilich zwischen Letzterem (Kop.) und V** beide Arten des φιλόνος hören lassen; schadet nicht, die Wahrheit gewinnt durch Wissenschaft . . . V** liest auch nicht und ist ein Epicuräer von der gröberen Art (i. e. ex Franciscano Epicurus), aber er hat sich im ganzen Lande für den Patriarchen der Slavität gelten zu machen gewusst, wiewohl er erschrecklich seicht ist. Hätte er doch auch den Fleiß und die Unschuld eines Pedanten, wie er dessen Abgeschmacktheit und Paradoxiesucht hat«. ³⁾

Kopitar pa kljub svoji jezi in robotosti ni bil povsem nepravilen. Da bi bil Vodniku vse odrekal, tega ni hotel, in Kopitarju v čast moramo priznati, da je sicer marsikaj glede Vodnika pretiraval, da pa mu je priznal tudi marsikatero prednost. V istem članku namreč piše nekoliko pozneje: »Von den Lebenden wäre Vodnik der slawischeste Krainer, wenn er — Geschmack hätte: er weiß bei weitem die meisten Wörter«; seveda pristavlja takoj zopet: »aber seine Logik, sein Geschmack —!—. Wäre V** so billig mit

¹⁾ Jagić l. c. I. str. 1.

²⁾ Jagić l. c. I. str. 2. in 3.

³⁾ Jagić l. c. I. str. 8.

Kopitar***! Aber seit Japel todt ist, möchte sich V** noch den jungen Rivalen (t. j. Kop.) vom Halse schaffen, per fas et nefas, um das bequeme Monopol mit krainischer Sprachkunde zu treiben i. e. sich dafür bewundern, schmeicheln etc. zu lassen und — faulenzen«. ¹⁾

To je Kopitar zopet debelo povedal. Dobrovský, ki je Vodnika že poznal iz pisem, je pač vedel, da je pisal Kopitar v jezi in razburjenosti. Zato ga je izkušal potolažiti v pismu, ki nima datuma, pa je gotovo pisano konec januarja ali v začetku februarja 1809. l. Iz tega pisma se vidi, da se Dobrovský sicer ni mnogo nadejal od Vodnika in njegovih študij, a da ga je smatral za dobrega človeka, »und seine »pesme« sind doch nicht schlecht«, nadaljuje potem. »Gut, dass Sie sich in keine Fehde mit ihm verwickelt haben . . . Zur Versöhnung möchte ich wohl etwas beitragen. Aber es mag nun Alles beigelegt sein. Desto besser«. ²⁾

Da sta se Kopitar in Vodnik pred odhodom Kopitarjevim na Dunaj res spravila, potrjuje Kopitar sam v pismu, ki ga je pisal Dobrovškemu z Dunaja: »So redete B. Z. seit 20 Jahren dem Kummerdej, Japel, Vodnik in Rücksicht auf Grammatik und Lexicon zu. Quoad grammaticam hat sein Secretär den Wunsch zum Theil erfüllt: Wegen Lexicon schreibt mir eben Vodnik (mit dem wir wieder gut sind, da er auf das Monopol Verzicht gethan hat«. ³⁾

Namesto sintakse, katero je bil Vodnik obljubil, a je ni izdelal, je hotel dodati Kopitarjevi slovnici etimološki slovarček, a ker ni bilo časa za to, in ker delo ni bilo analogno Kopitarjevemu, zato ni izšel, in Vodnik dostavlja: »und wartet auf mein Wörterbuch: die Zeit, die ich damit zubrachte, ist nicht verloren. Nun aber kehre ich mit aller Sensucht zum Dictionario zurück, wie Jakob zu seinem abwesenden Joseph«. ⁴⁾ Vodnik je imel v mislih, kakor razlaga Kopitar Dobrovškemu, nemško-slovenski del, ker ga je upal najnagleje prodati »nemško mislečim pridigarjem«. -- »Ein Slavisch (Kr)-deutsches Lex.«, piše Kopitar, »für den Philologen bei weitem das nöthigere, ist entweder von Vodnik selbst oder von K***, oder von dem eben ausstudierenden dr. theologiae Supan . . . zu erwarten«. ⁵⁾ Ker je torej Kopitar nemško-slovenski del slovarja v kratkem času

¹⁾ Jagić l. c. I. str. 14.

²⁾ Jagić l. c. I. str. 28.—29.

³⁾ Jagić l. c. I. str. 30.

⁴⁾ Jagić l. c. I. str. 30.

⁵⁾ Jagić l. c. I. str. 30.

pričakoval, je umevno, da je postajal nevoljen, ker slovarja ni hotelo biti. Večkrat je torej tožil in tarnal ter se hudoval na Vodnika. Dobrovskemu je pisal 20./24. nov. 1809. l.: »Vodnik verspricht immer, dass sein deutscher Theil bald beendigt wird. Credam cum videro. Vielleicht schrecken ihn ein paar meiner Kameraden aus der monopolistischen Bequemlichkeit auf. Vielleicht ich selbst, wenn ich nur Muße habe.«¹⁾ Dobrovský je odgovoril z neko ironijo: »Vodnik's Arbeit werden wir wohl noch erleben.«²⁾

Zanimanje za slovar je bilo veliko. Vse ga je težko pričakovalo, zlasti inteligentni Primic, ki je v Gradcu zbral 15 teologov v »societas slovenica«, kjer so proučevali jezik in njegovo slovnico. Primic je večkrat popraševal Vodnika, kako napreduje delo, ter mu celo obljubil pomoč svojih tovarišev. Tako mu je pisal 13. dne maja 1810. l.: »Was macht kranjsko Befedifhe? — Hier werde ich meine Consorten antreiben, dass sie Materialien zu einem Lexicon sammeln, damit bald eins zustande kommt. Naj li hitro délajo, potlej bodo drugo delo dobili, jeft bom tim zhař robo perpravlal . . . Schicken Sie mir wohl auch einige, Ihnen etwa unbekannte Wörter, ich kann vielleicht hier ihre slavische Bedeutung erfahren.«³⁾ In v pismu z dne 28. junija ga zopet opominja, naj hiti s svojim delom, češ, naročil je svojim »Consociis«, naj o počitnicah nabere čimveč besed, katere mu hoče potem dati na razpolago. Toda tudi Primic je postajal vedno nestrpnejši in 29. dne nov. 1811. l. je pisal Vodniku: »Wie steht es denn mit der Herausgabe Ihres Wörterbuches? — Säumen Sie doch nicht länger um des Himmelswillen, die Früchte Ihrer Bemühungen zu ernten, und denken Sie an das: vita brevis, ars longa . . . Ich dächte, es wäre Zeit mit der Herausgabe des Lexicons zu eilen. — Wörterbücher werden ohnehin erst mit der Zeit vollständig — Sapienti sat! —«⁴⁾

Če je že Primic tako odločno pokazal Vodniku svojo nevoljo in nestrpnost, koliko bolj se je moral jeziti nervozni Kopitar, ker Vodnik ni mogel dokončati svojega dela. Dolžil ga je, da je kriva samo njegova lenoba in komodnost, ne da bi bil vpošteval burne čase in neugodne razmere ter obile posle Vodnikove.

Da torej v tem času razmerje med Kopitarjem in Vodnikom ni bilo posebno prijateljsko, in da je moral celo Zois poseči vmes, dokazuje Kopitarjevo pismo Dobrovskemu z dne 8. avg. 1810. leta.

¹⁾ Jagić l. c. I. str. 62.

²⁾ Jagić l. c. I. str. 74.

³⁾ in ⁴⁾ Iz pisem v ljubljanskem muzeju pod »Vodnikiana«.

Pisal mu je: »Als Kommentar zu Ćupans Brief muss ich noch hinzusetzen, dass mir Vodnik vor etwa 6 Monaten einen Mönchs-Brief geschrieben, worauf ich derbe Wahrheit ins Gesicht in einem offenen Anschluss in Baron Z: Brief erwiderte. Der Baron remisit inclusam nolens ali iras grammaticorum und so blieb Vodnik ohne Antwort. Ich bin sonst sehr versöhnlich und habe gar keinen Groll auf V., deswegen eben hatte ich mich ausgeschüttet«. ¹⁾

Kopitar je upal, da Vodnika zbudi graška societas, in v vsakem pismu je tožil Dobrovskemu o njem. Končno so izšli: »Pismenost« (slovnica), »Kershanski navuk sa ilirske deshéle« in »Abeceda«, ki so se zdela Kopitarju »zu krainisch«.

Še predno je Kopitar poznal Vodnikovo slovnico, je že nago-varjal Dobrovškega, naj jo kritikuje, češ »Von mir würde sie's als einem propheta in patria verschmähen«.

Kljub temu, da je Vodnik leta 1811. izdal toliko del, Kopitar vendar še ni bil zadovoljen, temveč je zopet godrnjal, da ni slovarja. Tolažil se je, da bo moral priti drug leksikograf, in celo sam bi se bil lotil dela, ako bi bil na Kranjskem. Vesel je bil naznanila, da izda Primic majhen slovar; ko pa tudi tega ni bilo, začel je zabavljati obema: »Vodnik nimmt sich heilig vor, sein Lexicon ums N. Jahr (1813 oder 1800 + x?) auszugeben. Primitz hat ihn aufgeschreckt! Es ist aber einer ein Schuft wie der andere; der jüngere doch etwas besser, weil frischer«, je pisal 2. avgusta 1812. leta Dobrovskemu.

Novo leto je prišlo brez Vodnikovega slovarja. Sedaj pa se je Kopitar razsrdil in dal duška svoji jezi v pismu Dobrovskemu, pišoč: »Nam si Vodnik et Primitz pergunt cessare, frangam ego glaciem, daboque quantum πῖλοδι πᾶτρης possum, circiter tertiam partem des ganzen windischen Sprachschatzes«. ²⁾

Leta 1813. se je bližalo Vodnikovo delo svojemu zvršetku, ko pa ga je v »Telegraphe officiele« naznanil, se je Kopitar nekako norčeval, pišoč Dobrovskemu: »Vodniks Lexicon wird auf Pränumeration angekündigt, en exemplum, quid dicis de resonamento et methodo?« Dobrovsky je takoj prosil, da ga oglasi za naročnika.

Naznanilo, katero je imel Dobrovsky, je vzel s seboj Šiškov, zato je prosil drugega. — Ko mu ga je Kopitar poslal, je pristavil nezaupno: »En tibi novum folium Vodniki, plura mitterem, si occasio

¹⁾ Jagić l. c. I. str. 162.

²⁾ Jagić l. c. I. str. 323.

esset, sed vix incipiet Vodnik his temporibus«. In v resnici, Kopitar se ni motil, zakaj Vodnik ni nikdar izdal svojega slovarja.

Že iz vsega tega se vidi, da Kopitar ni posebno čislal Vodnika in da mu je, kjer je le mogel, katero zasolil. Vzrok temu je bil deloma prepir radi slovnice, deloma pa je temeljilo nasprotstvo v različnih značajih. Kopitar je bil agilni mož, vedno poln novih dalekosežnih načrtov, Vodnik pa počasnejši, ki se ni nikdar prenačlil. Kopitar je sicer mnogokrat pretiraval, vendar mu ni povsem odrekal zmožnosti.

Dobrovsky, ki je moral vedno poslušati Kopitarjeve tožbe, je vendar sodil mirneje o njem, in zanimivo je, da se je oziral na Vodnika in njegovo sodbo glede brižinskih spomenikov. Ko je Dobrovsky po Grimmu zvedel zanje, je pisal o tem Kopitarju ter ni pozabil Vodnika, češ: »Vodnik muss sich darüber freuen und die ganze slaw. Anstalt in Grätz. Quaerite et invenietis«.

Dobrovsky je poslal Kopitarju besedilo drugega dela, prvi del pa baronu Zoisu, tako da je Kopitar spoznal oba. Nagovarjal ga je, naj spomenike izda, ter predlagal, da bi tudi Vodnik pomagal. Vendar to Kopitarju ni bilo prav, da bi se tudi Vodnik udeležil izdaje, pač pa mu je izročil spomenike, da jih je razlagal. Vodnik se je silno zanimal za spomenike ter spisal celo latinski komentar k prvemu delu »Glagolite po naz. . .«. Delo ni nič posebnega, vendar dokazuje Vodnikovo zanimanje. Izpisal je vsako besedo v prvotnem pravopisu, v sosednjem razpredelku v »moderna orthographia«, v 3. »ratio loquendi moderna« in v 4. latinski prevod. Ta komentar je poslal Vodnik Kopitarju, ki se mu je zanj zahvalil: »Gratias summas de misso praeclaro commentario. Non te poenitebit. Nil nunc deest nisi adhuc ilupanianus, post hunc augetum statim me accingam ad edendum (ne verbum mihi comedas)«. ¹⁾ Kopitar je poslal komentar Dobrovskemu.

Vodnik je naslovil prvi del »Confessio peccatorum generalis Slovenica conscripta, ac reperta in Bibliotheca Monachensi etc.« Njegova končna sodba je bila: »Scriptor videtur fuisse Italus, qui tamen mirae puritatis Slavicae amator fuit Orthographia est aevi diplomatum Lokae et Veldes donatorum praediorum ab Ottone III. et Henrico II. Imperatoribus: dialectus vero adhuc illo aevo anterior. Cetera observabit doctus Dobrovsky et noster Kopitar«. ²⁾

Vodnik je nekoliko dvomil, da bi bili spomeniki slovenski, in je sumil, da so srbski, »ob *ch* sonum« pravi Kopitar.

¹⁾ Iz nenatisnjenih pisem v arhivu ljubljanskega muzeja.

²⁾ Jagić l. c. I., str. 353.

Kar se je tikalo brižinskih spomenikov, je bil torej Kopitar Vodniku pravičen.

Za Vodnika so bili brižinski spomeniki še posebnega pomena. Prepiral se je namreč s Kopitarjem, ki je trdil, da se začne slovenska literatura šele s Trubarjem, ter menil, da so imeli Slovenci tudi pred Trubarjem pisatelja. Zato se je tembolj zanimal za brižinske spomenike, ker je iskal v njih potrdila svojemu mnenju.

Še glede enega vprašanja je Kopitar zmerno sodil o Vodniku, namreč glede alfabeta. Kopitarju je prizadevalo največ skrbi, da bi dobil alfabet za vse Slované; to željo je večkrat izrekel: »quaerite primum orthographiam, cetera ordine venient als natürliche Zugabe« je pisal Dobrovskemu. In čudno! Zopet se je Vodnik lotil tega dela; sestavil je abecedo ter jo poslal Kopitarju na Dunaj, da jo izroči Dobrovskemu. Kopitar je to storil z značilno opazko v pismu: »Ich muss schließen, um die Post nicht zu versäumen, und lege nur noch Vodnik's ganz selbstausgedachte und meiner feindlichen fides zur treuen Ablieferung an E. Hochwürden anvertraute Alfabetvorschläge pro omnibus slavico latino charatere utentibus bei«. ¹⁾ Dobrovsky je Vodnikovemu načrtu pristavil opazko: »komu těžko necht' powrze, a komu dussno necht' kassle«, Kopitarju pa je pisal: »Was Sie mir von Hrn. Vodnik beylegten, hat ganz meinen Beyfall, *nj* etwa ausgenommen«. ²⁾

Kljub temu torej, da se je Vodnik zanimal za vsa aktualna vprašanja ter da se je vedno potrudil izkazati Kopitarju usluge — popisal mu je n. pr. drugo izdajo Megisserjevega slovarja, ki je izšla l. 1603. v Frankfurtu — mu Kopitar vendar ni vedel stalne zahvalnosti in priznanja. Samo kadar ga je rabil za kako delo, mu je bil dober, sicer pa mu je bil »ein rothwangiges, wohlgefüttertes Pfäfflein«, ki ima najboljše vino, najboljše jedi in najboljši tobak in je torej pravi Kacij. »Er ist ein Exfranciscaner, das Mönchthum hat jeden Funken von der Göttergabe Enthusiasmus in ihm erstickt. Als Bettelmönch hat er viele Dörfer gesehen, und — Sprachvarietäten gelernt: ein falscher Geschmack hat aber überall das Ungangbarste liebgewonnen. (Vielleicht weil das die confratres am meisten etonnierte: Türken brauchen türkische Musik, um affizirt zu werden«. ³⁾

Seveda je bila ta sodba iz l. 1808., ko je bil razpor med njima največji. Toda tudi v poznejših letih po Vodnikovi smrti ni boljše

¹⁾ Jagić l. c. I., str. 130.

²⁾ Jagić l. c. I., str. 130.

³⁾ Jagić l. c. II., str. 308.

sodil o njem. V svoji avtobiografiji iz leta 1839. celo trdi, da Vodnik ni dalje prišel nego do naznanila svojega nemško-slovenskega slovarja. Kopitar navaja torej samo slovar, ki je ostal v rokopisu, drugih del pa ne omenja niti z besedico.

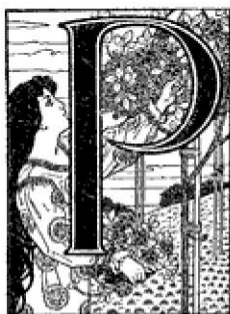
V poznejših letih, ko je bil Vodnik izgubil službo na gimnaziji in je živel v bornih razmerah, se Kopitar sploh ni več brigal zanj. Ko pa je Vodnik izdihnil svojo dušo, je to Kopitar lakonično sporočil Dobrovskemu, pišoč mu 10. dne febr. 1819. l.: »Vodnik prae nimia sanitae est mortuus subita apoplexia«. ¹⁾ Druge besede ni imel zanj. Tako pač ne poroča prijatelj o smrti prijateljevi. Razpor med Vodnikom in Kopitarjem se torej nikdar ni poravnal docela; dasi sta se navidezno sprijaznila — prijatelja si nista bila več.

Voditelji kitajskega duševnega življenja.

Za »Ljubljanski Zvon« napisal

Přemysl Hájek (Berlin).

Podajajoč čitateljem tega lista kratek obris filozofskih nazorov največjih učiteljev kitajskega naroda, hočem najprej z nekoliko besedami poudariti namen teh vrstic.

Kitajska filozofija, zlasti konfucianizem, ni veda, oddaljena od življenja kakor večina naših filozofskih sistemov. Je to praktična moralka, »Weltweisheit«, kakor pravijo Nemci, ki je izšla iz naroda in je na narod kot civilizatorski element vplivala, kakor vpliva še sedaj. Konfucianizem (t. j. Konfucijeva filozofija) je za »Državo srede« približno takšnega pomena, kakor za stari vek svetovni nazor helenski ali pa za srednji vek krščanstvo. Zato ni brez interesa za tistega, kdor se zanima za Kitajsko in za njegovo mnogoštevilno prebivalstvo, in skoro potreba, da spozna filozofske temelje kitajskega svetovnega naziranja; kajti »Tout comprendre, c'est tout pardonner«.

Dovoljujem si torej naglašati tudi pomen kitajske filozofije in sploh študija starih filozofskih nazorov za moderne ljudi v sedanjem času, ki čitajo le najmodernejši stvari in se nagibljujejo k najekscen-

¹⁾ Jagić l. c. I., str. 447.